

POLITIK FÖR FORSKNING OCH TEKNISK UTVECKLING

EU:s politik för forskning och teknisk utveckling (FoTU) har varit en viktig del av europeisk lagstiftning från början, och den utvidgades under 1980-talet med ett europeiskt ramprogram för forskning. År 2014 föll unionens forskningsmedel till största delen inom ramen för Horisont 2020, som omfattade perioden 2014–2020 och syftade till att säkra Europas globala konkurrenskraft. Dess efterföljare Horisont Europa, som är EU:s nuvarande forsknings- och innovationsprogram, lanserades 2021 för perioden 2021–2027.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 179–190 i [fördraget om Europeiska unionens funktionssätt](#) (EUF-fördraget).

MÅL

Alltsedan den europeiska enhetsakten infördes har målet med EU:s FoTU-politik varit att skapa förutsättningar för att EU:s industri ska bli mer konkurrenskraftig på internationell nivå. I artikel 179 i EUF-fördraget anges att "unionen ska ha som mål att stärka unionens vetenskapliga och tekniska grund genom att åstadkomma ett europeiskt forskningsområde med fri rörlighet för forskare, vetenskapliga rön och teknik".

RESULTAT

A. Ramprogram för forskning

Det första ramprogrammet inrättades 1983 för en fyraårsperiod. Under de följande årtiondena har flera ramprogram gett ekonomiskt stöd till genomförandet av EU:s forsknings- och innovationspolitik. Deras mål har utvecklats från att stödja gränsöverskridande samarbete inom forskning och teknik till att uppmuntra en verklig europeisk samordning av verksamhet och politik. I dag är Horisont Europa (det 9:e ramprogrammet) det största och mest långtgående, med en budget på 95,5 miljarder euro. Även sammanhållningspolitiken och andra EU-program erbjuder forskningsrelaterade möjligheter, däribland de europeiska struktur- och investeringsfonderna, Cosme, Erasmus+, Life, Fonden för ett sammanlänkat Europa och EU:s hälsoprogram.

B. Samordning och samarbete (på internationell nivå)

Det europeiska forskningsområdet (ERA-NET) lanserades 2002 och syftar till att stödja samordningen och samarbetet mellan nationella och regionala forskningsprogram

samt förbättra samordningen av program som genomförs i medlemsstater och associerade länder genom nätverksbildning, bland annat genom ”ömsesidigt öppnande” av programmen och genom gemensamma insatser. I samma anda av samordning och samarbete täckte Horisont 2020 de operativa kostnaderna för Cost, som är en mellanstatlig ram för europeiskt samarbete inom vetenskap och teknik, avsedd att möjliggöra samordning av nationellt finansierad forskning på EU-nivå. Horisont 2020 samordnade även sin verksamhet med det mellanstatliga initiativet Eureka för att främja internationell, marknadsinriktad forskning och innovation. Horisont Europa är det viktigaste verktyget för EU:s [globala strategi för forskning och innovation](#), som lades fram 2021 med syftet att skapa en regel- och värdebaserad forsknings- och innovationsmiljö och säkerställa ömsesidighet och lika villkor. Som en del av den globala strategin offentliggjorde kommissionen 2022 en [verktygslåda för hantering av utländsk inblandning i forskning och innovation](#).

C. Europeiska institutet för innovation och teknik

[Europeiska institutet för innovation och teknik](#) (EIT) grundades 2008 för att stimulera och tillhandahålla världsledande innovation genom inrättandet av mycket integrerade [kunskaps- och innovationsgrupper](#). Kunskaps- och innovationsgrupperna sammanför högre utbildning, forskning, företag och entreprenörskap för att skapa ny innovation och nya innovationsmodeller som kan inspirera andra att ta efter.

DELTAGANDE

Ett typiskt EU-finansierat projekt omfattar rättssubjekt som universitet, forskningscentra och företag (även små och medelstora) och enskilda forskare från flera medlemsstater, associerade länder och länder utanför EU. EU har flera möjligheter att uppnå sina FoTU-mål inom särskilda program, nämligen

- genom direkta åtgärder som genomförs av Gemensamma forskningscentrumet och som helt och hållet finansieras av EU, eller
- genom indirekta åtgärder, som kan vara i) forskningsrelaterade samarbetsprojekt som genomförs av konsortier av rättssubjekt i medlemsstaterna, associerade länder och tredjeländer, ii) expertnätverk – ett gemensamt verksamhetsprogram som genomförs av ett antal forskningsorganisationer som integrerar sin verksamhet på ett visst område, iii) samordnings- och stödåtgärder, iv) enskilda projekt (stöd för så kallad spetsforskning) eller v) stöd till forskarnas utbildning och karriär, främst för genomförandet av [Marie Skłodowska-Curie-åtgärder](#).

HORISONT 2020-PROGRAMMET

I november 2011 lade kommissionen fram sitt lagstiftningspaket för Horisont 2020, EU:s ramprogram för 2014–2020. Horisont 2020 var det första EU-programmet som integrerade forskning och innovation, med ökat stöd till offentlig-privata partnerskap, innovativa små och medelstora företag och användningen av finansiella instrument.

Med sina enhetliga regler innebar Horisont 2020 en verklig förenkling samt bemötte samhällsutmaningar genom att bidra till att överbrygga den klyfta som råder mellan forskningen och marknaden, exempelvis genom att hjälpa innovativa företag att

omsätta sina tekniska landvinningar i hållbara produkter med verklig kommersiell potential. Denna marknadsdrivna strategi omfattade inrättandet av partnerskap med den privata sektorn och medlemsstaterna för att ta tillvara de resurser som krävs.

Uppmärksamhet ägnades även åt att bredda deltagandet i EU-program när det gäller små och medelstora företag, industrin, kvinnliga forskare, nyare medlemsstater och länder utanför EU.

Horisont 2020 fokuserade på tre huvudpelare:

- Vetenskaplig spetskompetens, som främjade EU:s världsledande ställning inom vetenskap med en särskild budget på 24,4 miljarder euro, inbegripet en ökning av medlen till Europeiska forskningsrådet (EFR) med 77 %.
- Industriellt ledarskap, som säkerställde industriellt ledarskap inom innovation med en budget på 17,01 miljarder euro; detta inbegrep en investering på 13,5 miljarder i nyckelteknologier, samt bättre tillgång till kapital och stöd för små och medelstora företag.
- Samhällsutmaningar, där 29,68 miljarder euro öronmärktes för sju europeiska samhälleliga utmaningar, nämligen hälsa, demografiska förändringar och välbefinnande; livsmedelsförsörjning, hållbart jordbruk, havsforskning och maritim forskning samt bioekonomi; säker, ren och effektiv energi; smarta, gröna och integrerade transporter; klimatåtgärder, resurseffektivitet och råvaror; Europa i en föränderlig värld: inkluderande, innovativa och reflekterande samhällen; samt säkra samhällen: att skydda Europas frihet, säkerhet och medborgare.

Ett antal prioriteringar behandlades över gränserna och inom alla tre pelarna i Horisont 2020. Dessa omfattade jämställdhet och jämställdhetsaspekten inom forskning; samhällsvetenskap, ekonomisk vetenskap och humaniora; internationellt samarbete; främjande av hur det europeiska forskningsområdet och innovationsunionen fungerar och de resultat de uppnått, samt bidrag till andra flaggskeppsinitiativ i Europa 2020 (t.ex. den digitala agendan).

I syfte att uppmuntra små och medelstora företags deltagande hade kommissionen ett särskilt finansieringsinstrument i syfte att ge stöd till forskning och utveckling och bistå med saluföring genom tillgång till eget kapital (finansiering för investeringar på ett tidigt stadium och på tillväxtstadiet) och låneinstrument (t.ex. lån, garantier).

I november 2013 antog parlamentet den fleråriga budgetramen som avsätter en budget på 77 miljarder euro (2013 års priser) för Horisont 2020. I juni 2015 gjorde emellertid antagandet av Europeiska fonden för strategiska investeringar (Efsi) att beloppet minskades till 74,8 miljarder euro.

PROGRAMMET HORISONT EUROPA

A. Horisont Europa 2021–2027

[Horisont Europa](#) kommer att främja EU:s konkurrenskraft och bidra till genomförandet av dess strategiska prioriteringar.

- Den första pelaren – ”Öppen vetenskap”: Denna pelare är en fortsättning av pelaren ”Vetenskaplig spetskompetens” inom Horisont 2020, med en budget på 22 miljarder euro.
- Den andra pelaren – ”Globala utmaningar och industriell konkurrenskraft”: Denna pelare är inriktad på främjande av den industriella konkurrenskraften i Europa och på genomförandet av forskningsdrivna uppdrag för att ta itu med specifika samhällsutmaningar, med en budget på 47,6 miljarder euro.
- Den tredje pelaren – ”Öppen innovation”: Syftet med denna pelare är att göra Europa till en föregångare när det gäller innovation som skapar nya marknader, bidra till att utveckla ett innovationsekosystem och stödja Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) för att främja integrationen av företag, forskning, högre utbildning och entreprenörskap, med en budget på 12 miljarder euro.

I mars 2021 offentliggjorde kommissionen den [strategiska planen för Horisont Europa 2021–2024](#), som innehåller fyra strategiska riktlinjer för investeringar, bland annat i viktig teknik, sektorer och värdekedjor samt i ett motståndskraftigt europeiskt samhälle. I maj 2022 [ändrade](#) kommissionen Horisont Europas arbetsprogram för 2021–2022 genom att öka budgeten, bland annat för [Women TechEU](#), för att stödja kvinnoledda teknikintensiva nystartade företag.

B. Horisont Europa och Förenade kungarikets deltagande

I det [handels- och samarbetsavtal](#) som EU och Förenade kungariket har ingått ges Förenade kungariket uttryckligen tillträde till fem av EU:s finansieringsprogram, däribland Horisont Europa^[1]. Förenade kungariket kommer att betala för den status som ”associerat land” som beviljades de 16 länder utanför EU som tidigare var associerade med Horisont 2020. Förenade kungarikets associering till Horisont Europa stod dock stilla från 2021 på grund av förhandlingarna om genomförandet av protokollet om Nordirland, till dess att en politisk [överenskommelse nåddes](#) den 7 september 2023. Enligt överenskommelsen ska forskare och organisationer i Förenade kungariket få tillgång till finansiering från Horisont Europa från och med den 1 januari 2024.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

I mer än 20 år har parlamentet efterlyst en alltmer långtgående FoTU-politik för EU och krävt att medlemsstaterna avsevärt ska öka de totala forskningssatsningarna för att upprätthålla och stärka EU:s internationella konkurrenskraft. Parlamentet har även förespråkade mer samarbete med parter utanför EU, en nära integration av verksamheter mellan strukturfonderna och ramprogrammen och en riktad strategi för att optimera små och medelstora företags medverkan och göra det lättare för lovande aktörer i en svagare position att medverka. Parlamentet har vidare betonat vikten av att förenkla förfarandena och införa en större flexibilitet i ramprogrammen för att göra det möjligt att flytta resurser till mer lovande områden och vidta åtgärder till följd av nya omständigheter och nya prioriteringar för forskningen.

Under trepartsförhandlingarna om Horisont 2020-paketet, vilka resulterade i en överenskommelse med rådet i juni 2013, lyckades parlamentsledamöterna få igenom

[1]Artiklarna 719 och 720 i handels- och samarbetsavtalet.

ett antal ändringar i förslaget, främst införandet av två nya mål med separata strukturer och budgetposter:

- Förstärkt samarbete och dialog mellan forskarvärlden och samhället samt attraktivare karriärer för unga inom forskning och utveckling.
- Breddat deltagande i programmet genom samarbete mellan institutioner, vänskapsförbindelser mellan forskningspersonal samt utbyte av bästa praxis.

Dessutom enades man om att små och medelstora företag skulle erhålla minst 20 % av den sammanlagda budgeten för pelarna "Industriellt ledarskap" och "Samhälleliga utmaningar".

Den 27 april 2021 godkände parlamentet programmet Horisont Europa med en budget på 95,5 miljarder euro, vilket inbegriper 5,4 miljarder euro från den europeiska återhämtningsplanen [NextGenerationEU](#) samt ytterligare en investering på 4 miljarder euro från EU (den fleråriga budgetramen). Programmet började tillämpas provisoriskt av kommissionen redan den 1 januari 2021. Slutligen kommer Horisont Europa under perioden 2021–2027 att ha ett totalt budgetanslag på 95,517 miljarder euro i 2021 års priser.

I sin [resolution av den 8 juli 2021](#) om ett nytt europeiskt forskningsområde för forskning och innovation konstaterade parlamentet att fullbordandet av det [europeiska forskningsområdet](#), i form av uppnåendet av fri rörlighet för forskare och fri rörlighet för vetenskaplig kunskap och teknik, är en av EU:s viktigaste prioriteringar. Parlamentet betonade vikten av att skapa synergieffekter mellan högre utbildningsinstitutioner, forskningsinstitutioner och civilsamhällesorganisationer samt industriella allianser. Parlamentet framhöll också att FoU spelade en viktig roll under covid-19-pandemin genom att bidra med sektoröverskridande och tvärvetenskapliga lösningar för hanteringen av krisen.

I sin [resolution av den 6 april 2022](#) om den globala strategin för forskning och innovation – Europas strategi för internationellt samarbete i en föränderlig värld påminde parlamentet om behovet av kontinuerliga investeringar i forskares kompetens och karriärer. I resolutionen betonade parlamentet också att unionen måste utveckla ett regelbaserat multilateralt samarbete och påminde om att associeringsavtal om deltagande i Horisont Europa endast kan undertecknas med länder som har förbundit sig till en regelbaserad öppen marknadsekonomi, inbegripet rättvis och skälig hantering av immateriella rättigheter samt respekt för mänskliga rättigheter, med stöd av demokratiska institutioner.

I sin [resolution av den 1 mars 2022](#) om Rysslands aggression mot Ukraina begärde parlamentet att finansieringen av alla program för forsknings- och innovationssamarbete med Ryssland som stöds med EU-medel omedelbart ska blockeras eller dras tillbaka och att de interregionala programmen ska avbrytas.

I sin resolution av den 4 oktober 2023 om förbindelserna mellan EU och Schweiz noterade parlamentet att Schweiz för närvarande är ett icke-associerat tredjeland inom Erasmus+ och Horisont Europa och underströk vikten av samarbete mellan EU och Schweiz inom forskning, innovation och utveckling samt uppmanade parterna att finna en gemensam strategi för Schweiz deltagande. Parlamentet framhöll betydelsen av

gemensamma insatser mellan EU och Schweiz för att ta itu med globala utmaningar, såsom klimatförändringar, hälsa och energitrygghet, genom forskning och utveckling.

Mer information om detta ämne finns på webbplatsen för [utskottet för industrifrågor, forskning och energi](#) (ITRE).

Kristi Polluveer

11/2023

